

GRUPS INTERACTIUS: EL CAMÍ DE LA TRANSFORMACIÓ

Dolors Igual Adell
dolorsigual@gmail.com

Isabel Piquer Gumbau
isapiquer@gmail.com

IES Politècnic de Castelló

Resum.

En aquest article expliquem el procés d'implantació a l'IES Politècnic de Castelló del grups interactius, una de les actuacions clau de les comunitats d'aprenentatge. Analitzem les diferents etapes de l'experiència al llarg del curs i els factors clau que garanteixen els bons resultats dels grups interactius: la participació de les famílies, la dinàmica de treball generada, el diàleg igualitari, la col·laboració o ajuda mútua. A més, valorem com han millorat els resultats acadèmics, el clima de convivència i la relació entre tots els participants. La nostra experiència s'emmarca en la idea de l'escola inclusiva.

Paraules clau.

Comunitats d'aprenentatge, grups interactius, aprenentatge dialògic, participació de les famílies, educació inclusiva, estructures cooperatives simples.

1. INTRODUCCIÓ

En el curs actual 2014/2015 hem posat en marxa un projecte de grups interactius en el nostre centre, l'IES Politècnic de Castelló de la Plana. Hem participat professores i grups de 1r, 2n i 3r d'ESO i hem comptat amb la col·laboració d'un centenar de voluntaris entre famílies, estudiants de cursos superiors del propi centre i estudiants de Magisteri i del Màster de Secundària de l'UJI. L'experiència ha abastat la major part de les assignatures del cicle, sobretot les matèries instrumentals: Valencià, Castellà i Matemàtiques. Això demostra el caràcter interdisciplinari del projecte i la implicació d'una part substancial de la comunitat educativa incloent-hi les famílies. D'altra banda, una part del professorat del centre hem realitzat un taller de formació en Comunitats d'aprenentatge. També hem organitzat trobades amb els voluntaris col·laboradors per encoratjar-los a participar-hi, reflexionar i intercanviar diferents punts de vista.

Els grups interactius són una de les estratègies de les Comunitats d'aprenentatge. Aquestes són "un projecte de transformació social i cultural d'un centre educatiu i del seu entorn per a aconseguir una societat de la informació per a totes les persones, basada en l'aprenentatge dialògic, mitjançant una educació participativa de la comunitat, que es concreta en tots els seus espais, inclosa l'aula" (Elboj et al., 2002).

L'aprenentatge dialògic (Flecha, 1997; Aubert, Flecha, García, Flecha y Racionero, 2008) és una concepció que parteix del diàleg i de les interaccions com a base de l'aprenentatge. Aquestes interaccions són molt diverses i inclouen tant les que es produeixen entre alumnat i professorat com les que es donen entre diferents membres de la comunitat (famílies, entitats del barri, professionals dels àmbits educatiu i social i voluntariat).

Som conscients que la nostra actuació s'ha centrat en una de les estratègies clau de les Comunitats d'aprenentatge, els grups interactius, sense abastar tota la transformació que impliquen aquestes. Ara bé, és veritat que hem intentat portar a terme aquesta experiència amb el màxim rigor possible per tal d'obtenir resultats òptims.

Els grups interactius es caracteritzen per la participació de voluntariat adult (especialment familiars), pel diàleg igualitari dins dels grups, per la col·laboració i ajuda mútua que s'hi genera, per la pròpia dinàmica d'organització dels grups i de la realització de les activitats, i perquè tots tenen cabuda en una aula inclusiva. Amb aquests ingredients aconseguim una intensitat i una qualitat d'aprenentatge que respon a unes expectatives elevades per a tots i totes.

Aquests aspectes, tal com afirma Díez- Palomar et al. (2010), es poden apreciar quan observem una sessió de Grups interactius. Cal destacar el màxim grau de participació de tot l'alumnat que ve potenciada per una sèrie de factors. En primer lloc, l'organització de l'espai: a l'aula desapareixen les taules individuals i es formen taules col·lectives on es comparteix l'espai amb tot el grup; a més, com que els grups van canviant de taula cada 15 minuts, és difícil que ningú quede aïllat i, per tant, tots hi participen. Un altre aspecte rellevant són els *tempos* en què queda dividida la sessió, que estan perfectament paütats i que permeten accelerar el ritme de treball i ajuden a no perdre el temps i a mantenir la concentració en cadascuna de les activitats, de manera que el temps d'aprenentatge s'aprofita al màxim.

Pel que fa al tipus d'activitats que els grups realitzen, cal incidir en la gran quantitat i varietat d'activitats que realitza l'alumnat i la rellevància dels continguts que aquest tipus d'estratègia permet treballar. Un altre factor a destacar és l'ajuda mútua entre tots els participants del grups. Aquesta ajuda ve determinada per la formació heterogènia dels grups, ja que en tots hi ha estudiants amb diferents ritmes i que es troben en punts diversos del procés d'aprenentatge. Els alumnes que entenen millor les activitats poden donar suport als seus companys, no s'avorreixen i, alhora, afiancen els seus coneixements. D'altra banda, els alumnes que no van tan avançats poden rebre l'ajuda que necessiten.

Un factor fonamental i característic dels grups interactius és la participació de persones adultes voluntàries. Aquestes persones procedeixen, bàsicament, de l'entorn familiar de l'alumnat, però també del seu barri, de la universitat o del propi institut. Aquests voluntaris (Aubert i García, 2001) s'encarreguen de dinamitzar els grups, promouen la solidaritat i fomenten el diàleg. Al cap i a la fi són una veu més dins del grup. El diàleg que es produeix dins del grup ajuda a la creació de sentit, ja que es comparteixen experiències, coneixements, estratègies... Es tracta d'un diàleg igualitari basat en arguments i no en relacions de poder, tot i que, en alguns moments pot aparèixer alguna conducta que trenque el diàleg igualitari, i aleshores es produeix una relació de poder.

Per acabar, cal posar de relleu el fet que en una aula de grups interactius tothom té cabuda. A diferència de la concepció compensatòria de l'educació on els alumnes que presenten majors dificultats són apartats i atesos en aules especials, els grups interactius constitueixen una pràctica 100% inclusiva perquè parteixen de la idea de la igualtat de les diferències. Mitjançant el diàleg, la col·laboració i l'atenció prestada per l'adult, no queda cap alumne sense rebre l'ajuda que necessita. L'objectiu final dels grups interactius és contribuir a acabar amb les desigualtats socials i educatives partint de la superació del fracàs escolar.

2. CONTEXTUALITZACIÓ I JUSTIFICACIÓ

2.1 El nostre centre

El centre en què hem portat a la pràctica aquest projecte és l'IES Politècnic de Castelló de la Plana, un centre d'ensenyament públic i un dels més grans de la província, que compta amb 144 membres del professorat i uns 1400 alumnes. El centre està ubicat en un barri popular de la zona sud-oest de la ciutat, que acull alumnat molt heterogeni tant pel que fa a la procedència com al nivell socioeconòmic de les famílies.

El nostre centre ofereix ensenyaments molt diversos: els quatre cursos d'Educació Secundària Obligatoria, els dos cursos de Batxillerat i Cicles formatius de Grau Mitjà i Superior de cinc famílies professionals (Automoció, Electrònica-Electricitat, Fusta, Manteniment i Mecanitzat). Com es pot observar els Cicles formatius que s'ofereixen estan molt relacionats amb professions tradicionalment masculines, la qual cosa condiona en gran mesura el perfil de l'alumnat. Això no obstant, i a pesar que en altres temps l'IES Politècnic fou l'Escola de Mestria, aquestes dades no condionen en l'actualitat el tipus d'alumnat que acudeix al centre a cursar ESO i Batxillerat.

El nostre projecte se centra, principalment, en l'alumnat de 1r i 2n d'ESO que prové de les escoles Gregal, Vicent Artero i Exèrcit, la qual cosa mostra l'àmplia superfície d'afluència de l'alumnat. En l'actualitat el centre té 5 grups de 1r i 5 de 2n d'ESO. Cada nivell compta amb una línia en castellà i 4 en valencià i, a més, en 2n hi ha un grup Integra.

2.2 Els nostres motius

La inquietud i la necessitat de buscar respostes a les dificultats que trobem a diari en el sistema escolar en general i en la nostra pràctica diària en particular, ens ha conduït a intentar noves estratègies didàctiques, a replantejar-nos formes organitzatives que permeten un aprenentatge més participatiu, a experimentar una altra forma d'ensenyar perquè totes i tots puguem aprendre.

Al llarg d'aquests últims nou anys de participació en el grup de treball de ciutadania crítica, hem tingut l'oportunitat de reflexionar, aprendre i posar en pràctica algunes experiències que ens han permés apropar-nos cada vegada més a la idea de l'escola inclusiva. D'altra banda, hem aprofundit en la nostra formació en Comunitats d'aprenentatge amb l'assistència a cursos del CEFIRE i diverses lectures i publicacions del CREA (Centre d'investigació social i educativa de la Universitat de Barcelona) al voltant d'aquest tema.

Quant a la nostra experiència docent, el curs 2009-10 vam desenvolupar un projecte d'ensenyament compartit, a partir del curs 2010-11 fins a l'actualitat treballem a l'aula amb grups cooperatius seguint les aportacions de Pujolàs (2008) en matèria d'aprenentatge cooperatiu, el curs 2011-12 vam començar a posar en pràctica una de les actuacions bàsiques de les Comunitats d'aprenentatge, la tertúlia literària dialògica, que vam realitzar durant dos cursos acadèmics i ja en el curs 2013-14 vam iniciar l'experiència dels grups interactius en dos grups de 1r d'ESO. En aquesta última experiència hem comptat amb la participació molt activa d'algunes famílies voluntàries, amb les quals vam realitzar una formació prèvia amb materials del CREA i una reflexió posterior sobre el treball realitzat, els resultats i les propostes de millora.

2.3 Els nostres objectius

Els objectius que ens plantejem en els grups interactius són els següents: obrir la porta a la participació a tots els sectors de la comunitat escolar (alumnat, professorat, famílies, entitats locals...), incentivar el diàleg igualitari, aprofitar la diversitat d'intel·ligències (cultural, emocional, funcional...) per multiplicar les possibilitats d'aprenentatge, millorar la intensitat i la qualitat del treball a l'aula, millorar la convivència entre l'alumnat i, per últim, activar la solidaritat entre tots els membres de la comunitat educativa per promoure l'equitat i combatre la segregació.

3. PARTICIPANTS

En l'experiència han participat un total de 14 grups: 13 de 1r i 2n d'ESO i un grup de 3r, 9 professores i al voltant de 110 voluntaris, sobretot mares i pares, però també alumnes de 2n de batxillerat, antics alumnes del centre, estudiants de Magisteri i del Màster de Secundària de l'UJI. En el cas d'aquests últims hem comptat amb la col·laboració del professorat universitari: Cristian Linares i Odet Moliner, que han incentivat el seu alumnat per il·lusionar-los en la participació com a voluntaris al nostre centre i els han donat la possibilitat de formar part d'una experiència pràctica de grups interactius.

Les professores que han intervingut en el projecte imparteixen matèries molt diverses: Valencià, Castellà, Matemàtiques, Tecnologia, Ciències Naturals i Francés. Un dels reptes que es vam proposar a l'inici del projecte era, precisament, involucrar professorat de les diverses matèries, perquè cal tenir en compte que en un centre de secundària la coordinació interdepartamental és bastant més complicada que en un centre de primària. Aquesta dificultat lluny de fer-nos enrere, ha constituït un objectiu a assolir i valorem molt satisfactoriament el caràcter interdisciplinari del nostre projecte.

4. DESENVOLUPAMENT

Explicarem el desenvolupament focalitzant-lo en tres aspectes. En primer lloc, com s'han organitzat i com han funcionat els grups, en segon lloc la captació i formació del voluntariat i, per últim, el funcionament del taller del professorat implicat.

4.1 Organització i funcionament dels grups interactius

Hem organitzat els grups de 4 o 5 alumnes de manera heterogènia: en tots hi ha diversitat de gènere, de procedència i de nivell acadèmic. El motiu d'aquesta organització és possibilitar la variació i riquesa de les interaccions, potenciar l'ajuda i la col·laboració entre alumnes que es troben en diferents nivells i que tenen ritmes d'aprenentatge diversos i, a més assegurar que tots i totes tenen àmplies possibilitats d'aprendre. Abans de formar els grups a l'inici de curs, les professores vam necessitar 3 setmanes d'observació per garantir aquesta heterogeneïtat.

Quin tipus d'activitats realitzem?

Els tipus d'activitats que els alumnes poden realitzar en els grups interactius són diverses i depenen de la matèria. El punt fort és la forma com es realitzen, ja que com ja hem explicat abans, l'aprenentatge es produeix mitjançant el diàleg entre iguals i les interaccions dins del grup. Per això, es pot treballar d'aquesta manera en qualsevol matèria del currículum, en especial en les assignatures instrumentals.

L'objectiu d'aquestes activitats sol ser detectar els problemes i les mancances, reforçar els punts més importants de les unitats treballades a classe, comprovar que s'han assolit els coneixements i consolidar-los, sobretot els dies previs a les proves de les diferents matèries.

Com funciona una classe amb grups interactiu?

La dinàmica que s'ha de dur per tal que els grups interactius siguin un èxit és la següent: La classe es divideix en grups de 4 o 5 alumnes més la persona voluntària; en cada grup es realitza una activitat diferent d'una durada aproximada de 15 minuts; cada activitat està conduïda per un voluntari. Transcorreguts els 15 minuts els alumnes canvien de grup i, per tant, d'activitat i de voluntari. D'aquesta manera, tot l'alumnat passa per totes les activitats i per tots els voluntaris.

El fet de delimitar el temps propicia que el treball siga més intens, que s'accelere el ritme de treball i que s'aprofite més el temps. A més, el canvi de grup, amb tot el que això implica (alçar-se de la cadira, canviar de voluntari, d'activitat...), crea una dinàmica que activa la capacitat de treball i de concentració, eliminant l'avorriment i augmentant l'interès.

Com potenciem la cooperació i el diàleg?

Una manera d'assegurar la cooperació i el diàleg dins dels grups interactius és la utilització de tècniques cooperatives simples, com ara les que proposa P. Pujolàs. N'explicarem dos de les més emprades a tall d'exemple: en la tècnica de llapis al centre cada alumne llig en veu alta una activitat, l'explica i comprova que tot el grup la comprén. En aquest moment els bolígrafs estan al centre de la taula per a indicar que és moment de dialogar, però no d'escriure. Quan tots tenen clar el que cal fer, cadascú agafa el seu boli i fa l'exercici en el quadern. En aquest moment no es pot parlar, sols escriure. Després corregeixen i comproven les respostes amb el voluntari. Una altra tècnica és la lectura compartida. Cada text es divideix en tantes parts com membres hi ha al grup i un d'ells comença a llegir, el company del seu costat ha de resumir el que ha dit sense mirar el text i així successivament fins a l'acabament (Pujolàs, 2008).

Quina valoració han fet els alumnes de la seua participació en els grups interactius?

Abans de finalitzar el curs, l'alumnat va realitzar 3 sessions de reflexió i valoració del que havia significat l'experiència dels grups interactius. Aquesta fase final la considerem molt important, perquè ajuda a visualitzar el treball realitzat i a ser

conscients del que s'ha fet i de les millores que s'han d'introduir.

4.2 Captació i formació del voluntariat:

Som conscients que un dels problemes fonamentals dels grups interactius és comptar amb un nombre suficient de voluntaris i és per això que hem planificat al màxim l'estratègia per a involucrar el major nombre possible de persones en el projecte.

Una part fonamental de voluntaris ha procedit de les pròpies famílies de l'alumnat, ja que la seua participació és un eix bàsic de les Comunitats d'aprenentatge. A més, hem comptat amb la participació d'estudiants universitaris, del màster de secundària i antics alumnes de l'institut, ja que són una referència per als nostres alumnes i per a ells resulta una experiència pràctica relacionada amb els seus estudis.

A començament de curs vam realitzar una reunió amb els familiars per tal d'explicar-los el projecte i encoratjar-los a participar-hi. En aquesta reunió van participar uns 130 familiars de l'alumnat del 1r cicle de l'ESO, la qual cosa ens va sorprendre molt gratament, perquè com tots ja sabem, la participació de les famílies sol ser molt escassa. L'experiència d'enguany ens ha mostrat que una gran part de les famílies esta disposada a col·laborar i fins i tot se senten agraïdes perquè comptem amb elles per a l'educació dels seus fills i filles.

Pel que fa als estudiants universitaris, hem mantingut un contacte actiu amb el professorat de l'UJI per tal d'aconseguir que la seua col·laboració rebera reconeixement acadèmic en els estudis que estan cursant. La participació en els grups interactius és una manera d'apropar-se a la realitat dels centres educatius complementària a la seua formació teòrica, que els permet reflexionar sobre el món educatiu.

En acabar la primera fase de captació de les persones voluntàries, vam començar la formació amb una reunió amb els voluntaris en la qual els vam explicar els objectius que volíem aconseguir, la metodologia de treball que s'havia d'usar i quina havia de ser la seua aportació als grups (el seu rol, la dinamització, el tipus de suport que havien d'oferir, etc.).

A mitjan de la 2a avaluació vam organitzar una segona reunió amb tot el voluntariat per tal de posar en comú els diferents punts de vista i tot allò que havien observat en el funcionament dels grups en relació a la col·laboració, la convivència, el diàleg, etc. així com les propostes de millora. Les conclusions d'aquesta sessió les exposarem més endavant en l'apartat de valoració.

Cap a les últimes setmanes del curs, vam realitzar l'última reunió entre voluntariat i professorat. En aquesta sessió, a banda de la valoració general de tot el curs, ens vam centrar en l'anàlisi dels aspectes que calia millorar; sobretot, com podríem donar continuïtat al projecte, de quina manera podríem ampliar el voluntariat i engrescar l'entorn del centre perquè hi participara i, per últim, quines altres estratègies es podrien introduir a l'institut per ampliar la participació de tota la comunitat: tertúlies literàries, tutorització i dinamització de la biblioteca en horari extraescolar...

4.3 Professorat implicat

Un dels factors clau per a la posada en marxa d'aquest projecte ha sigut convèncer i il·lusionar les nostres companyes en la realització de l'experiència. Hem de recalcar que la nostra proposta va ser ben acollida en un grup de professores preocupades per oferir un ensenyament de qualitat i per una recerca contínua d'estratègies que contribuïssin a millorar l'educació.

Vam plantejar la realització d'un taller d'iniciació a les Comunitats d'aprenentatge que en un principi estava pensat com una tertúlia pedagògica dialògica per a conèixer les bases teòriques que fonamenten l'escola inclusiva i les Comunitats d'aprenentatge i que després vam fer servir també com un espai d'anàlisi per a la millora del funcionament dels grups interactius. En la tertúlia dialògica vam treballar en base a un recull bibliogràfic extret dels cursos moodle organitzat pel CEFIRE de Vinaròs i coordinat pel CREA titulat "Curs d'iniciació a les Comunitats d'aprenentatge" i l'obra d'A. Aubert i altres "Dialogar i transformar: Pedagogia crítica del siglo XXI". En aquest taller van participar a més de les professores involucrades en el projecte, 4 professors més del centre interessats a vincular-se en aquest al curs vinent.

D'altra banda, les professores que ens hem encarregat de l'impuls i la coordinació del projecte participem en el Seminari de ciutadania crítica que es realitza en col·laboració amb la Universitat Jaume I i el CEFIRE de Castelló de la Plana. Hi participa un conjunt de mestres de primària, de secundària i de la universitat interessats en la innovació i la recerca pedagògica amb l'objectiu de millorar la nostra pràctica docent i treballar per una escola inclusiva, participativa, pública i de qualitat. El seminari és un espai de reflexió i d'anàlisi dels diferents projectes que els participants estem portant a terme durant el curs, des d'una metodologia de la investigació-acció. Manté un bloc actiu i impulsa la publicació dels materials que generen els participants. Aquest seminari està en funcionament des del curs 2005-06.

5. VALORACIÓ

L'avaluació és una fase molt important del procés d'aprenentatge i ha de servir per fer-nos reflexionar sobre el desenvolupament i els resultats aconseguits en totes les actuacions que realitzem a l'aula per tal d'aconseguir millorar l'experiència en cada etapa. És per això que cal trobar els instruments més adequats per valorar els èxits aconseguits i detectar els aspectes que cal millorar. Per aquest motiu hem de tendir a una avaluació qualitativa i per tal d'aconseguir-ho hem de tenir en compte la valoració que fan els tres agents implicats en els grups interactius: alumnat, professorat i voluntariat. Les eines que hem de servir per a la nostra valoració són, bàsicament, tres:

a) Anàlisi i valoració per part dels alumnes de l'experiència. Cap a final de curs i mitjançant una dinàmica anomenada grup nominal, l'alumnat reflexiona i extrau una sèrie de conclusions sobre el que opina al voltant del funcionament dels grups interactius. Es propicia un debat i posteriorment ho plasmen per escrit en un article d'opinió. Aquestes activitats els serveixen tant a ells mateixos com al professorat per poder valorar l'experiència i fer propostes de millora. En la dinàmica del grup nominal, en una primera fase, tots els alumnes asseguts en grup analitzen de manera individual les millores que han experimentat gràcies als grups interactius. A continuació el portaveu del grup pren nota de les opinions dels seus companys (es fan rondes successives de manera que en cada intervenció cadascú afegeix una idea diferent fins que es recullen les aportacions de tots els membres del grup). En una segona fase es procedeix de la mateixa manera, però amb tot el grup classe. Ara els que expressen les valoracions són els portaveus dels equips i les idees verbalitzades per tots i totes s'apunten a la pissarra. D'aquesta forma aconseguim que tot el món expressi la seua opinió, que totes les veus tinguen el mateix valor, que les reflexions personals enriqueixen el pensament de tot el grup i que es fomenti la capacitat crítica de l'alumnat.

b) Observació dels grups per part de totes les professores. En el taller de formació vam detectar que hi havia algunes variacions i interrogants pel que fa a la dinàmica dels grups interactius. Per aquest motiu van creure convenient que ens observàrem les sessions les unes a les altres per tal d'identificar els punts febles i resoldre dubtes. Cada professora entrava a fer d'observadora en una altra classe amb grups interactius i recollia les dades en un qüestionari per a la posterior valoració de la pràctica i dels resultats observats. (annex I)

c) Reunions trimestrals de les professores participants amb els voluntaris per analitzar i valorar la marxa dels grups interactius, que serveixen com a instrument de millora a partir de l'experiència de les persones que hi participen. Tal com ja hem explicat en l'apartat de desenvolupament, la primera reunió a l'inici del curs va servir per captar i iniciar la formació del voluntariat; la segona per posar en comú els diferents punts de vista, tot allò que van observar en el funcionament dels grups pel que fa a col·laboració, convivència, diàleg..., així com les propostes de millora; i la tercera i última per valorar els resultats de tot el curs i proposar millores en el funcionament per al curs següent. En aquestes trobades va quedar palès el contacte de veus tan diverses com la d'un estudiant de 2n de batxiller, la d'un estudiant de magisteri, la d'una professora que té una llarga trajectòria com a docent, la d'una mare o la d'un iaio; una gran diversitat de veus que genera un diàleg enriquidor i unes sinergies que maximitzen la capacitat interactiva, analítica i crítica d'aquest conjunt humà. Sorpren el clima de convivència,

d'entusiasme, de respecte; en definitiva, com s'apleguen en un interès comú diversos interessos particulars.

Per últim, ens agradaria constatar el que nosaltres hem apreciat en la nostra observació diària dels grups interactius. Els dies que venen els voluntaris a participar en els grups la classe es transforma per complet: l'expressió de la cara, els somriures, la il·lusió i un cert nerviosisme, tot revela en els xavals que alguna cosa diferent està a punt de succeir. Entren els voluntaris, es distribueixen en les taules dels grups i la cosa comença a funcionar: tenim poc de temps i ens hem de concentrar en la feina, fem llapis al centre, l'adult observa, els pregunta i ells li expliquen la dinàmica, volen agradar, fer les coses bé, la professora avisa que queden dos minuts, corregim que hem d'acabar. No hi ha temps per a despistar-se, toca canviar de grup, un voluntari nou, una activitat nova i el cicle torna a començar.

Una de les coses que primer constatem és que és l'únic lloc i l'únic moment en què xiquets de procedència o estatus social totalment diferent i apartat, s'asseuen junts i comparteixen una tasca i un objectiu (factor d'**inclusivitat**). Es genera un clima de **solidaritat** i companyonia tal com s'aprecia en l'opinió d'aquesta voluntària: «A mi, de totes les coses que he observat, el que més m'ha cridat l'atenció és que no hi havia ningú que es quedara exclòs dels grups. És més, si hi havia algú més lent o que no acabava d'entendre els exercicis, sempre tenia un company que l'intentava ajudar. Al principi sí que havia de preguntar jo qui li ho podia explicar, però a mesura que avançava el curs, aquesta reacció es produïa de manera espontània.»

També destaquem que els grups interactius els han ajudat a **millorar en els resultats** dels exàmens. Com diu una alumna de 1r d'ESO: «M'agrada que vinguen voluntàries a ajudar-nos i, per exemple, a l'hora de l'examen ens ixen millor perquè amb elles repassem tot el tema» A més, tots els alumnes en les seues valoracions remarquen l'ajuda dels voluntaris per a entendre millor les tasques. En aquest sentit, una altra alumna afirma: «L'ajuda dels voluntaris és el que més m'agrada, entens més ràpidament les coses i ho expliquen molt bé. S'entén tot molt millor i les classes són més divertides»

La gran majoria valoren també l'**eficàcia del treball** que realitzen i l'aprofitament del temps. Podem observar-ho en les següents opinions d'alumnes de 2n d'ESO: «El que més m'ha agradat dels grups interactius ha sigut el ritme i la intensitat del treball perquè tots ficàvem molt d'interès en la classe i en els exercicis. També m'ha agradat com hem aprofitat el temps i l'ambient de treball que hi havia en cada classe». «Dels grups interactius m'ha sorprés com podem arribar a treballar de bé i, a més, la quantitat d'amics que he pogut conèixer millor». Una altra alumna ens explica que quan els toca grups interactius desconnecten de les classes normals, treballen millor, aprofiten més el temps i la classe els passa en un bufit.

Aquesta dinàmica de funcionament està guiada per les **màximes expectatives**, Tal com diu una professora: «Considere vital tractar tots els alumnes per igual i esperar de tots ells el màxim. Quan tens la creença que un xiquet no és capaç de realitzar una activitat o de comprendre una explicació, d'alguna manera li transmets aquesta manca de confiança i el resultat mai pot ser bo. Crec que cal posar tots els mitjans que puguem tenir al nostre abast perquè la igualtat es faça una realitat i l'ajuda de les famílies i d'altres voluntaris n'és un recurs imprescindible.»

Un altre aspecte a destacar és el **diàleg igualitari**, com expressa una professora «Els alumnes s'acostumen a raonar amb els seus companys i a intentar explicar-se les coses de la manera més efectiva. A més, m'ha sorprès com al llarg del curs han après a dirigir-se als adults voluntaris cada vegada amb més normalitat com un més del grup. Vull dir que al principi es mostraven més tímids i estranys però a poc a poc s'hi han acostumat i se'ls ha notat més solts i confiats». La reflexió d'una altra professora també emfatitza en el valor del diàleg i de la **col·laboració** que s'ha produït en els grups interactius, ella afirma: «Si deixem elegir als alumnes entre estudiar de manera individual o en companyia, optarien per treballar en grups. Si els deixem triar entre estudiar el que escolten en classe o descobrir-ho per ells mateixos en col·laboració amb els companys, també eligirien aquesta última opció. I quan els permetem assumir responsabilitats, ens sorprenem del que podem aconseguir».

Els grups interactius, com diu una altra professora, «**trenquen els rols** que cada xiquet té en la classe. Els voluntaris no tenen cap idea preconcebuda d'ells i tracten a tots per igual i això beneficia enormement els alumnes més endarrerits o amb una baixa autoestima. De vegades, m'ha sorprès observar com és precisament l'alumne que jo considerava menys capaç, qui ha pres la iniciativa d'explicar i aclarir algun dubte generat en la realització d'una activitat».

Un punt que cal posar de relleu també és la valoració que fan els mateixos alumnes pel que fa a totes aquelles coses que aprenen en els grups relacionades amb les **habilitats socials** i la **comunicació**. Una alumna de 1r diu: «La conclusió del treball en els grups interactius és que treballem molt més i millor que en una classe individual i aprenem moltes coses de la vida, com per exemple ser responsables, aprendre a treballar en grups, com tractar i parlar amb els adults i aprendre a respectar les opinions de les persones del teu grup. Moltes coses que en una classe individual no es poden aprendre de cap manera».

Resulta molt interessant escoltar l'opinió d'una mare voluntària dels grups de 2n d'ESO que valora l'**acostament del centre a les famílies i al barri**: «L'experiència que hem viscut els familiars al formar part d'aquest projecte ha estat molt satisfactòria. Haver tingut l'oportunitat de participar en les activitats que realitzen els xiquets, conèixer els seus companys i companyes, els seus professors, com es la relació entre ells, respirar l'ambient del centre educatiu... ha estat enriquidor per a nosaltres. Creiem que és una bona idea apropar els centres educatius a la societat i a l'inrevés.» Per als alumnes de 2n de Batxillerat que han col·laborat com a voluntaris en una aula de 3r d'ESO i s'han implicat molt en l'aprenentatge dels seus companys més menuts, la relació entre ells ha millorat moltíssim i creuen que això beneficia la **convivència al centre** entre els alumnes de diferents edats i cursos.

• Dels grups interactius cal destacar la boníssima idea de portar als pares a les classes ja que, en presència d'ells, no parlem quasi res. Els grups funcionen millor i al acabar un temps determinat per a fer la feina, treballem més ràpid i ens estimula una major concentració. L'únic que no m'ha agradat és canviar de taules, perquè es fa pesat, dur tot el material d'arreu.

Les coses que més m'han agradat ~~en~~ en els grups ~~interactius~~ interactius són: el ritme i la intensitat, perquè estarem un pare o una mare ~~controlant~~ que s'geren tot, el seu ambient a classe, perquè al estar els pares el reiquets en compentem miller, i el respecte, perquè estan el pares i en portem miller

En ds grups interactius és bo que ~~colaborou~~ ^{col·laborou} els pares, així ous sentim més units amb ell i tenim més confiança. A més a més, el canvi de grup per a gor una nova activitat així ous concentram. En aquest grup de temps deia la sensació com si es passara més ràpid que ds grups ~~cooperatius~~ cooperatius. També m'agrada que a l'hora de treballar aprofitem per a ensenyar tot el que hem après als pares.

Aquesta manera de treballar m'ha ajudat a concentrar-me més en aquestes classes i a explicar les coses millor als companys, m'han ajudat molt a entendre més els exercicis i la teoria que no entenia, per com m'han explicat. i aquesta manera de treball m'ha agradat per una altra opinitó, que així en la vida exterior (quotidiana) i saber com conviure i respectar a altres persones. i les maneres de treball com els "llapis al centre" perquè així t' ~~has~~ ^{has} col·lien tots.

Als grups interactius m'ha agradat molt que vingueren pares, perquè així ens motiven més i fem millor la feina. També és veritat que l'ambient a classe millora molt ja que deseguida ~~es~~ callem. També m'ha agradat que els pares, d'aquesta manera, han vist com treballem i que de veritat ^{amb} esforcem.

6. PROPOSTES DE MILLORA

La valoració que fem del desenvolupament del projecte és del tot positiva; tot i així, volem remarcar alguns aspectes que podem millorar.

Pel que fa als voluntaris, hem de comptar amb persones que formen part de diferents col·lectius del barri on està ubicat l'institut, com ara l'associació de veïns, la llar de la 3a edat, associacions de migrants, etc. Per aconseguir la participació d'aquests col·lectius hem de contactar amb ells i explicar-los el nostre projecte, perquè són un element important per tal que hi haja una veritable diversitat de veus en el diàleg dels grups i, alhora, contribueix a l'apoderament d'aquests col·lectius.

També convindria organitzar els voluntaris de manera que s'aprofitara més la seua presència al centre. En lloc d'assistir a una sola classe de grups interactius, podrien participar en dos o tres en el mateixa jornada. Això s'hauria de preveure a l'inici de curs quan s'elaboren els horaris dels grups en les diferents assignatures.

Una proposta sorgida de l'última sessió que vam realitzar professores i voluntàries és ampliar el projecte de participació de les famílies amb tertúlies literàries i amb la tutorització de la biblioteca en horari extraescolar.

També considerem important tenir la col·laboració d'alguna persona experta, bé siga del CREA, bé siga del CEFIRE, que en les sessions de formació i anàlisi ens ajude a millorar la pràctica del professorat i del voluntariat.

Quant als recursos de tipus material que pot oferir el centre, creiem que el temps de les sessions hauria de ser un poc més llarg (mínim una hora i quinze minuts) per facilitar la mecànica de la classe amb grups cooperatius, ja que és convenient que cada activitat tinga com a poc quinze minuts per a la seua realització; també pensem que hauríem de disposar d'aules que compten amb espai suficient i distribuït de manera que possibilita el treball en grups en lloc de taules individuals; a més, caldria organitzar l'horari de les classes i dels professors de tal manera que es dedicara un temps a la coordinació entre el professorat implicat.

Una altra idea interessant seria obrir un espai físic o virtual de reflexió conjunta entre voluntaris, alumnes i professors. Això afavoriria la relació entre totes les persones implicades, mantindria el clima d'il·lusió, augmentaria la comunicació i contribuiria a millorar la pràctica. I, a més, podria donar lloc a ampliar la transformació del nostre centre cap a reptes majors.

Per acabar, volem remarcar la il·lusió amb què hem treballat enguany i agrair la col·laboració de totes les persones implicades en el projecte: alumnes, famílies i professores. I, per últim, ens agradaria recordar unes paraules que hem tingut molt presents al llarg de la nostra experiència: "Sense somni ni il·lusió, sense creure en la possibilitat d'assolir les utopies, cap pràctica educativa, cap pràctica en les nostres vides pot tenir èxit" (Aubert et al., 2008, 136).

7. BIBLIOGRAFIA

- Aubert, A.; Duque, E.; Fisas, M. i Valls, R. (2008). *Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI*. Barcelona: Graó.
- Aubert, A.; Flecha, A.; García, C.; Flecha, R.; Racionero, S. (2008). *Aprendizaje dialógico en la Sociedad de la Información*. Barcelona: Hipatia Editorial.
- Aubert, A. I García, C. (2001). *Interactividad en el aula. Cuadernos de Pedagogía*, 301, 20-24.
- Díez-Palomar, J., García, P., Molina, S., Rué, L. (2010). *Aprendizaje dialógico en las matemáticas y en las ciencias. Revista interuniversitaria de formación del profesorado*, 67, 82-84.
- Elboj, C., Puigdemívol, I., Soler, M. I Valls, R. (2002). *Comunidades de Aprendizaje. Transformar la educación*. Barcelona: Graó.
- Flecha, R. (1997). *Compartiendo palabras. El aprendizaje de las personas adultas a través del diálogo*. Barcelona: Paidós.
- Pujolàs, P. (2008). *9 ideas clave. El aprendizaje cooperativo*. Barcelona: Graó.

ANNEX I

FULL D'OBSERVACIÓ DELS GRUPS INTERACTIUS

1- Dinàmica dels grups:

1. Quants grups hi ha?
2. Quants canvis es produeixen?
3. Qui canvia de grup, el voluntari o els alumnes?
4. Quants alumnes hi ha per grup?

2- Com treballen els alumnes?

- a) S'expliquen les activitats entre ells?
- b) A qui demanen ajuda: entre ells, als voluntaris, a la professora?
- c) Quan corregeixen algun error tots entenen per què s'han equivocat?
- d) ...

3- Com treballen els voluntaris?

- Intervenien al principi per a explicar l'activitat, o observen com els alumnes prenen la iniciativa?
- Ajuden en alguna tasca que els alumnes no entenen? Com?
- Els ho explica.
- Els dóna alguna indicació perquè consulten el llibre o la llibreta.
- Els pregunta.
- Els dóna la solució.
- Anima al diàleg entre els alumnes i a la participació de tots?

4- Com treballen les professores?

- a) Quin és el seu grau d'intervenció amb els alumnes? I com intervé?
- b) I amb els voluntaris?